

تحلیل محتوای کتاب علوم پایه ششم ابتدایی براساس عوامل خلاقیت گیلفورد در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱

جابر سوسرایی^۱، سعید علی مردانی^۲، رضا شیرازی^۳، محمد زرنندی^۴

^۱ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آبادکتول استان گلستان (نویسنده مسئول)

^۲ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آبادکتول استان گلستان

^۳ کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی، دبیرآموزش و پرورش و مدرس دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آبادکتول استان گلستان

^۴ دانشجوی کارشناسی آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علی آبادکتول استان گلستان

چکیده

هدف اصلی در این تحقیق، تحلیل محتوای کتاب علوم ششم ابتدایی بر اساس عوامل خلاقیت گیلفورد است. روش تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی از نوع تحلیل محتوا و کاربردی می باشد. جامعه آماری این پژوهش شامل محتوای کتاب درسی علوم ششم در سال تحصیلی ۴۰۰-۴۰۱ می باشد و حجم نمونه با حجم جامعه آماری برابر می باشد که برای تحلیل محتوای این کتاب از یک طرح کد گذاری استفاده شده است. ابتدا محتوای کتاب به دو بخش متن، تصاویر تقسیم شده، سپس کلیه واحدها با عوامل خلاقیت گیلفورد مطابقت داده شده و در نهایت واحد ها شمارش و در جدول مربوطه ثبت گردیده تا میزان مطابقت آنها با عوامل خلاقیت گیلفورد، مشخص شود. داده های حاصل با استفاده از آمار توصیفی مورد تجزیه قرار گرفته است و به این نتیجه دست یافته است که در محتوای کتاب درسی علوم ششم ابتدایی، بین سطوح گوناگون خلاقیت گیلفورد، تعادل مناسبی وجود ندارد. کتاب علوم ششم به دو سطح عملکرد شناختی و تفکر همگرا بیشترین توجه را داشته است اما به سطوح دیگر از جمله تفکر واگرا و ارزشیاب که اساس تفکر خلاق هستند، توجه لازم صورت نگرفته است؛ در نهایت نتیجه می شود که کتاب حاضر کمتر می تواند، شرایط را برای بروز خلاقیت فراهم نماید.

واژه های کلیدی: تحلیل محتوا، محتوا، کتاب درسی علوم ششم، عوامل خلاقیت گیلفورد، خلاقیت

مقدمه

پیشرفت روز افزون دانش بشری نهاد آموزش و پرورش را برآن می‌دارد تا پیوسته به دنبال کشف روش‌هایی نو برای ارائه و آموزش دانش‌ها و مهارت‌های گوناگون باشد. انتخاب مطالب و مفاهیم آموزشی مناسب از میان گنجینه وسیع دانش بشری و ارائه آن در قالب کتاب‌های درسی از مهمترین مسائل نظام‌های آموزشی جهان است.

کلیدی‌ترین مساله در جامعه ما و تمام جوامع در حال توسعه، خلاقیت است. یعنی مساله‌ای که با آن درست برخورد نشده است. خلاقیت نه ژنتیکی است و نه مربوط به نژادی خاص، بلکه اکتسابی است. حتی در کشور‌های پیشرفته نیز اگر سیستم‌های خلاق آنها از کار بیافتد، از رقابت‌ها عقب می‌افتند و نابود می‌شوند لذا تنها راه نجات کشور‌های در حال توسعه خلاقیت است و راه دیگری ندارند (خوشنویس، ۱۳۸۷)

خلاقیت میلی ذاتی است که در وجود انسان به ودیعه نهاده شده و انسان مظهر خلاقیت الهی است (مطهری، ۱۳۷۲) خلاقیت، آفرینش آمیزه‌ای بدیع برای حل تناقضات، در قالب یک ایده است که خارج از محدوده جواب موجود قرار می‌گیرد (میران، ۱۳۸۴).

خلاقیت جنبه ذهنی و نوآوری جنبه علمی دارد و نوآوری محصول نهایی خلاقیت است (امیر حسینی، ۱۳۸۵) بنابراین میتوان گفت ضرورت تحلیل محتوای کتاب‌های درسی اجتناب ناپذیر بوده و افزایش کیفیت محتوای کتب درسی و بال رفتن سطح یادگیری دانش‌آموزان ارتباط تنگاتنگی با این چنین پژوهش‌هایی دارد. نظام آموزشی فعلی کشور، یک نظام متمرکز بوده درسی آن برنامه‌های منحصر به کتاب درسی است که در کل کشور استفاده میشود (نادری و سیف نراقی، ۱۳۸۸) با تحلیل محتوا، نقاط ضعف محتوا آشکارتر شده، ضرورت پیروی یا ایجاد یک برنامه استاندارد، بیشتر احساس می‌شود. کشور‌های موفق در آزمون تیمز، کشور‌هایی بوده‌اند که در زمینه تدوین استانداردهای آموزشی یا چارچوب برنامه درسی، پیشگام بوده‌اند (بدریان و رستگار، ۱۳۸۵).

شریعت‌مداری (۱۳۸۷) اصول انتخاب محتوا از نظرسلیور و همکاران را این گونه بیان نموده است: « محتوا باید مفاهیم اساسی یک رشته یا موضوع درسی را مجسم کند؛ روش‌های حقیق اجرا شده در رشته علمی را مشخص کند؛ قدرت تخیل دانش‌آموزان را تحریک کند و آنها را به تفکر وادارد و در عین حال، قابل درک هم باش.»

هدف

هدف اصلی از این پژوهش، بررسی محتوای کتاب علوم پایه ششم با توجه به الگوی گیلفورد است

پیشینه تحقیق

خلاقیت یک ویژگی مطلوب انسانی است که مدارس باید برای آموزش یا پرورش آن جدیت نشان دهند. آموزش خلاقیت و یا تربیت تفکر خلاق، به عنوان یکی از هدف‌های اساسی و شناخته شده تعلیم و تربیت، همیشه از حمایت عمومی برخوردار بوده است (منطقی ۱۳۸۰)

هوانگ (۲۰۰۴) از طریق تحلیل تطبیقی برنامه درسی ریاضی کره و انگلستان نشان داد که در برنامه درسی انگلستان، محتوای ارائه شده فرصتهای یادگیری انعطاف پذیری برای دانش آموزان فراهم میکند در حالی که در برنامه درسی کره، تمام دانشآموزان بدون توجه به تواناییهای فردی از آموزش مساوی بهره می برند.

شیرازی و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به این نتیجه رسیدند که کتاب درسی جدیدالتألیف ریاضی نهم متوسطه اول تأکید بیش از حد به سطح حافظه شناختی و تفکر همگرا دارد و به تفکر واگرا و تفکر ارزشیاب در حد ضعیفی توجه نموده است. در محتوای کتاب درسی جدید التالیف ریاضی نهم متوسطه اول، بین سطوح گوناگون خلاقیت گیلفورد تعادل مناسبی وجود ندارد و بایستی در این زمینه تمهیداتی اندیشیده شود اسالمی، کلیجی و ابراهیمی، مته کالیبی (۱۳۹۴) نیز در پژوهشی مشابه دریافتند که کتاب ریاضی پنجم ابتدایی به سطح حافظه واگرا و تفکر ارزشیاب کم توجه کرده است

روش تحقیق

پژوهش حاضر یک تحقیق توصیفی-کاربردی است که از الگوی تحلیل محتوای کمی استفاده کرده است. جامعه آماری این تحقیق، محتوای کتاب علوم تجربی ششم ابتدایی سال ۴۰۱-۴۰۰ است که شامل متن، تکالیف و فعالیت ها، تصاویر و جداول و دارای است. همچنین حجم جامعه و نمونه یکی است و ابزار مورد استفاده، فرم تحلیل محتوای محقق ساخته بر اساس مدل گیلفورد است. برای تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی ششم ابتدایی، از یک طرح کد گذاری استفاده شده است. ابتدا محتوای کتاب را به دو بخش متن، و تصاویر تقسیم، سپس کلیه واحدها با عوامل خلاقیت گیلفورد مطابقت داده شده و در نهایت واحد ها شمارش و در جدول مربوطه ثبت گردیده تا میزان مطابقت آنها با عوامل خلاقیت گیلفورد، مشخص شود. شاخصهای مدل ساختار هوشی گیلفورد عبارتند از:

حافظه: عبارت است از آنچه درک شده است و بازیابی از محل اندوزش است

تفکر همگرا: عبارت است از تفکر قالبی، غیر قابل انعطاف و از قبل تعیین شده. در تفکر همگرا یک جواب و یک نتیجه گیری وجود دارد.

تفکر واگرا: عبارت است از به وجود آوردن مطالب و مفاهیم و پاسخ های متعدد، به خاطر آوردن راه حل های ممکن یا ابداع راه حل های جدید.

تفکر ارزشیاب: در عمل، ارزشیابی در مورد درستی، شایستگی و کفایت آنچه به خاطر داریم یا آنچه به خاطر میآوریم است؛

یعنی آنچه را که در تفکر بارآور خلق میکنیم به داوری مینشینیم و در واقع قضاوت در مورد مناسب بودن اطلاعات.

روش تجزیه و تحلیل داده ها ابتدا به صورت توصیفی شامل اعلام فراوانی، درصد و جدول است و سپس به صورت تحلیل شامل

تحلیل و تفسیر فراوانی است. همچنین روایی ابزار تحقیق بر اساس نظرات متخصصان قابل قبول بوده و پایایی آن بر اساس فرمول هولستی مورد محاسبه قرار گرفته است.

یافته های پژوهش

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد (جدول ۱) نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس اول با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۵	۸	۰	۰	۱۳
درصد	۳۸,۴۶	۶۱,۵۳	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس اول با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱	۲	۰	۰	۳
درصد	۳۳,۳۳	۶۶,۶۶	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۳. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس دوم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱۲	۲۳	۳	۲	۴۰
درصد	۳۰	۵۷,۵	۷,۵	۵	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۴. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس دوم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۸	۱۴	۰	۰	۲۲
درصد	۳۶,۳۶	۶۳,۶۳	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۵. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس سوم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱۵	۱۰	۴	۱	۳۰
درصد	۵۰	۳۳,۳۳	۱۳,۳۳	۱	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۶. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس سوم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۵	۵	۰	۰	۱۰
درصد	۵۰	۵۰	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۷. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس چهارم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱۰	۴	۰	۰	۱۴
درصد	۷۱,۴۲	۲۸,۵۷	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۸. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس چهارم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۲	۳	۰	۰	۵
درصد	۴۰	۶۰	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۹. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس پنجم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱۰	۱۳	۳	۱	۲۷
درصد	۳۷,۰۳	۴۸,۱۴	۱۱,۱۱	۳,۷۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱۰. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس پنجم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۴	۳	۱	۰	۸
درصد	۵۰	۳۷,۵	۱۲,۵	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱۱. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس ششم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۹	۱۸	۵	۱	۳۳
درصد	۲۷,۲۷	۵۴,۵۴	۱۵,۱۵	۳,۰۳	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱۲. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس ششم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۲	۹	۱	۰	۱۲
درصد	۱۶,۶۶	۷۵	۸,۳۳	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱۳. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس هفتم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱۲	۲۱	۳	۰	۳۶
درصد	۳۳,۳۳	۵۸,۳۳	۸,۳۳	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱۴. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس هفتم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۵	۳	۰	۰	۸
درصد	۶۲,۵	۳۷,۵	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱۵. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس هشتم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱	۱۲	۰	۰	۱۳۳
درصد	۷,۶۹	۹۲,۳۰	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱۶. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس هشتم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱	۵	۰	۰	۶
درصد	۱۶,۶۶	۸۳,۳۳	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱۷. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس نهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱۱	۱۹	۱	۴	۳۵
درصد	۳۱,۴۳	۵۴,۲۸	۲,۸۵	۱۱,۴۲	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱۸. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس نهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱	۷	۰	۰	۸
درصد	۱۲,۵	۸۷,۵	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۱۹. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس دهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۷	۳	۳	۱	۱۴
درصد	۵۰	۲۱,۴۲	۲۱,۴۲	۷,۱۴	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲۰. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس دهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱	۹	۰	۰	۱۰
درصد	۱۰	۹۰	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲۱. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس یازدهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۹	۵	۱	۰	۱۵
درصد	۶۰	۳۳,۳۳	۶,۶۶	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲۲. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس یازدهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۰	۳	۰	۰	۳
درصد	۰	۱۰۰	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲۳. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس دوازدهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱۰	۷	۴	۲	۲۳
درصد	۴۳,۴۷	۳۰,۴۳	۱۷,۳۹	۸,۶۹	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲۴. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس دوازدهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۶	۷	۱	۲	۱۶
درصد	۳۷,۵	۴۳,۷۵	۶,۲۵	۱۲,۵	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲۵. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس سیزدهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۱۴	۳	۳	۰	۲۰
درصد	۷۰	۱۵	۱۵	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲۶. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس سیزدهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۵	۷	۰	۰	۱۲
درصد	۴۱,۶۶	۵۸,۳۳	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲۷. تطبیق متن کتاب علوم تجربی ششم درس چهاردهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۵	۱	۰	۱	۷
درصد	۷۱,۴۲	۱۴,۲۸	۰	۱۴,۲۸	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲۸. تطبیق تصاویر کتاب علوم تجربی ششم درس چهاردهم با عوامل خلاقیت گیلفورد

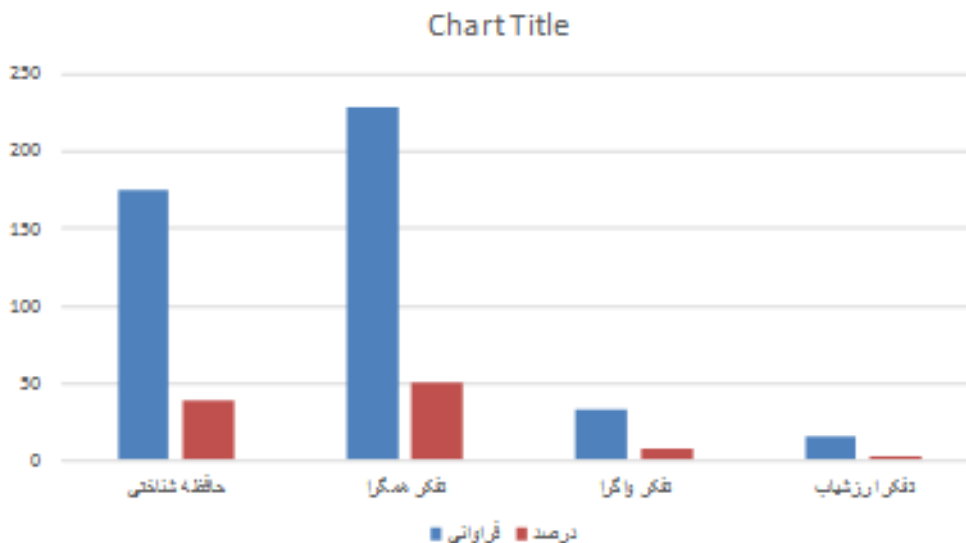
عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
فراوانی	۴	۴	۰	۰	۸
درصد	۵۰	۵۰	۰	۰	۱۰۰

با توجه به داده های به دست آمده از تطبیق متن، تصاویر با عوامل خلاقیت گیلفورد نتایج زیر به دست آمده است.

جدول ۲۹. تطبیق متن، تصاویر کتاب علوم تجربی ششم با عوامل خلاقیت گیلفورد

عوامل خلاقیت گیلفورد	حافظه شناختی	تفکر همگرا	تفکر واگرا	تفکر ارزشیاب	جمع
متن	۱۳۰	۱۴۷	۳۰	۱۳	۳۲۰
تصاویر	۴۵	۸۱	۳	۲	۱۳۱
جمع	۱۷۵	۲۲۸	۳۳	۱۵	۴۵۱
درصد	۳۸,۸۰	۵۰,۵۵	۷,۳۱	۳,۳۲	۱۰۰

نمودار ۱. تطبیق متن و تصاویر کتاب علوم تجربی ششم با عوامل خلاقیت گیلفورد

بحث و نتیجه گیری

با توجه به نتایج به دست آمده از تحلیل کتاب علوم ششم مشاهده می شود که از مجموع ۴۵۱ واحد کد گذاری شده ۱۷۵ واحد مربوط به حافظه شناختی، ۲۲۸ واحد مربوط به تفکر همگرا، ۳۳ واحد مربوط به تفکر واگرا و ۱۵ واحد هم مربوط به تفکر ارزشیاب است. طبق این مشاهدات نتیجه می شود که کتاب علوم ششم به دو سطح عملکرد شناختی و تفکر همگرا بیشترین توجه را داشته است اما به سطوح دیگر از جمله تفکر واگرا و ارزشیاب که اساس تفکر خلاق هستند، توجه لازم صورت نگرفته است؛ بنابراین میتوان نتیجه گرفت که کتاب حاضر کمتر می تواند، شرایط را برای بروز خلاقیت فراهم نماید. نتایج این پژوهش با شیرازی و همکاران (۱۳۹۵) و سلیمی و عصاره (۱۳۹۲) همسو است. که در این تحقیقات به توجه بیش از حد به سطوح حافظه شناختی و تفکر همگرا اشاره داشتند و به بی توجهی نسبت به دو سطح دیگر از جمله تفکر واگرا و ارزشیاب به عنوان اساس تفکر خلاق، تاکید داشتند.

پیشنهادهای

۱. با توجه به نتایج به دست آمده از تحلیل کتاب علوم ششم، پیشنهاد می شود که محتوا و تکالیف و تصاویر و جداول طوری تهیه و تنظیم شود که بیشتر به دو سطح تفکر واگرا و ارزشیاب نزدیک باشد تا دانش آموزان را به فعالیت بیشتری وادار کند همچنین ایده های بیشتری را در ذهن آن ها پرورش دهد تا منجر به خلاقیت و استفاده از تفکر خلاق و انتقادی شود.
۲. همچنین پیشنهاد می شود با انجام مطالعات تطبیقی با سایر کشورها در جهت افزایش توجه به همه ی سطوح خلاقیت گیلفورد در صدد رفع مشکلات کتاب علوم ششم پرداخته شود تا زمینه بروز خلاقیت فراهم شود.
۳. به دلیل اینکه پژوهش حاضر با بررسی یک الگوی خلاقیت به نتایج مذکور رسید است، پیشنهاد می شود جهت رسیدن به نتایج دقیق، از سایر الگوهای خلاقیت و در جامعه بزرگتری این پژوهش صورت گیرد.

منابع و مراجع

۱. آلن، بودو (۱۳۸۵) خلاقیت در آموزشگاه. ترجمه علی خانزاده. تهران. چهره
۲. انارکی. فیروز (۱۳۸۷). بررسی تاثیر فعالیت علوم بر پرورش خلاقیت کودکان پسر دبستانی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید رجایی.
۳. سلیمی، لیلا و عصاره، علیرضا (۱۳۹۲) تحلیل محتوای کتاب درسی علوم تجربی سال دوم راهنمایی بر اساس عوامل خلاقیت گیلفورد، فصل نامه علمی، پژوهشی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، دوره دوم، شماره چهار .
۴. سرداری گر باقر ده، (۱۳۸۱) بررسی تحلیل محتوای کتب درسی علوم دوره ابتدایی در رابطه با اعمال ذهنی و شاخصهای خلاقیت از نظر گیلفورد. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علامه طباطبایی
۵. شعبانزاده چماچایی، حمید (۱۳۸۴). بررسی تحلیل محتوای کتابهای فارسی دوم ابتدایی بر اساس عوامل خلاقیت گیلفورد. پایاننامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
۶. حسینی، افضل السادات (۱۳۸۸). ماهیت خلاقیت و شیوه های پرورش آن (چاپ پنجم). مشهد. انتشارات آستان قدس رضوی.
۷. صالحی نجف آبادی نعمت الله (۱۳۷۸) بررسی تحلیلی کتب درسی ریاضی دوره ابتدایی در رابطه با رشد خلاقیت فراگیران. پایاننامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
۸. عابدی، جمال (۱۳۷۲) خلاقیت و شیوههای نو در اندازه گیری آن. مجله پژوهشهای روانشناختی، (۱-۲) عیناوی، ندا (۱۳۸۳) بررسی و تحلیل محتوای کتاب علوم دوره ابتدایی با عوامل خلاقیت گیلفورد. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی.
۹. فرنودیان، فرجالله (۱۳۶۹) محتوای درسی و پرورش خلاقیت دانشآموزان. مجله رشد تکنولوژی آموزشی، شماره ۷
۱۰. قراباقی، حسن (۱۳۸۸) بررسی رابطه بین خلاقیت با خودکارآمدی رایانه‌ای در دانشجویان رشته تکنولوژی آموزشی. پایاننامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی .
۱۱. منطقی، مرتضی (۱۳۸۰). بررسی پدیدههای خلاقیت در کتابهای درسی دبستان، بررسی تأثیر آموزش خلاقیت در دانش آموزان ابتدایی و ارائه الگویی برای آموزش خلاق آن. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران .
۱۲. مهدوی پور، محمدرضا، (۱۳۸۷) تحلیل محتوای کتاب شیمی نظام جدید متوسطه از نظر تطبیق با عوامل خلاقیت گیلفورد و مهارت حل مسأله گانیه. پایاننامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید رجایی.

13. Adrian M. H., Kirouac, S., and Sliwinski, A. (1999). Women entrepreneurship in Canada: All that glitters is not gold. Universal Occasional Paper , 38,1-13

14. Fernandes , Augusto, Antonio, da Silva Viera, Sonia, P Medeiros, Rnato M Natal Jorje, Albertina. (2009). Structured Methods of New product Development and Creativity Management: A Teaching Experience. reativity and Innovation Managemen. 18 (3)